

OSALLISUUS

Leena Heinämäki, tutkijatohtori, Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti,
Arktinen keskus, Lapin yliopisto

Heta Heiskanen, tutkija, Tampereen yliopisto

KAAVANLAADINNAN ERI VAIHEISSA

	YLEISKAAVAT JA MERKITTÄVÄT ASEMAKAAVAT (VALTUUSTOKAAVAT)	MERKITYKSELTÄÄN VAHAISET ASEMAKAAVAMUUTOKSET (LAUTAKUNTAKAAVAT)
1	ALOITUSVAIHE <ul style="list-style-type: none"> Kaavoituksen käynnistäminen <ul style="list-style-type: none"> Osallistumis- ja arviointisuunnitelman laatiminen Vireilletulosta ilmoittaminen 	ALOITUSVAIHE <ul style="list-style-type: none"> Kaavoituksen käynnistäminen <ul style="list-style-type: none"> Osallistumis- ja arviointisuunnitelman laatiminen Vireilletulosta ilmoittaminen
2	LUONNOSVAIHE <ul style="list-style-type: none"> Kaavaluonnoksen valmistelu <ul style="list-style-type: none"> Kaupunkirakennelautakunnan käsittely Luonnosvaiheen kuuleminen 	LUONNOSVAIHE <ul style="list-style-type: none"> Kaavaluonnoksen valmistelu <ul style="list-style-type: none"> Luonnosvaiheen kuuleminen
3	EHDOTUSVAIHE <ul style="list-style-type: none"> Kaavaehdotuksen valmistelu <ul style="list-style-type: none"> Kaupunkirakennelautakunnan ja kaupunginhallituksen käsittely Kaavaehdotus virallisesti nähtävillä 	EHDOTUSVAIHE <ul style="list-style-type: none"> Kaavaehdotuksen valmistelu <ul style="list-style-type: none"> Kaupunkirakennelautakunnan käsittely Kaavaehdotus virallisesti nähtävillä
4	HYVÄKSYMISVAIHE <ul style="list-style-type: none"> Kaupunginhallituksen käsittely <ul style="list-style-type: none"> Kaupunginvaltuusto hyväksyy kaavan 	HYVÄKSYMISVAIHE <ul style="list-style-type: none"> Kaupunkirakennelautakunta hyväksyy kaavan

ankäyttö- ja rakennuslaki

koitus: Päätetään, miten alueita itetään. Rakennetaanko uusia itä ja jos, niin millaisia.

ka voi osallistua: Alueen nomistajat, naapurit ja asukkaat, ykset ja työntekijät sekä usein os muutkin kuntalaiset eli ne, en asumiseen, työntekoon tai hin elinoloihin kaavoitus saattaa mattavasti vaikuttaa.

ös eri alojen järjestöt sekä pungin ja valtion virastot.

ä osallistumisessa kuullaan: ä vaikutuksia kaavalla on ja mitä lipiteitä siihen liittyy?

ikeiset toimijat: Aloite nomistajalta tai kunnalta. nanvaltuustolla päätäntövalta, akunnat valmistelevat päätöksen.

YVA-laki

esimerkiksi:

- moottoritiet
- kaatopaikat
- voimalaitokset

Tarkoitus: Pyritään vähentämään/ estämään hankkeen haitallisia ympäristövaikutuksia.

Hankkeen vaikutukset arvioidaan suunnitelun yhteydessä ennen päätöksentekoa, jolloin tuleviin ratkaisuihin voidaan vaikuttaa. YVA on suunnitelun apuväline, jonka tulokset on otettava huomioon hankkeen lupaharkinnassa.

Kuka voi osallistua: Ne joihin hanke vaikuttaa.

Mitä osallistumisessa kuullaan: Onko hankkeen ympäristövaikutukset ja sosiaaliset vaikutukset selvitetty riittävästi? Miten negatiivisia vaikutuksia voisi vähentää ja millaisia en vaihtoehtoja on tarjolla?

Keskeiset toimijat: Arvioinnin järjestää hankkeen toimija, yhteistyössä hallinnosta mukana ELY-keskus, ydinenergiահankkeissa työ- ja elinkeinoministeriö

esimerkiksi:

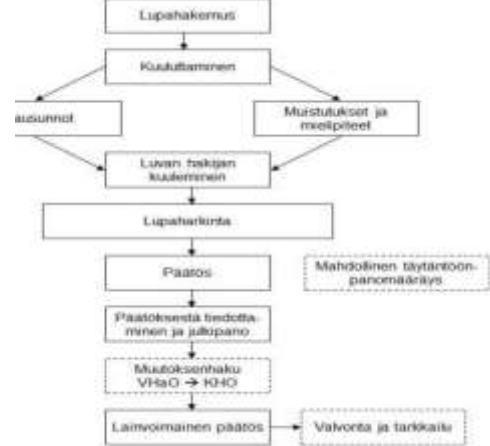
- metalliteollisuus
- metalliteollisuus
- kemianteollisuus
- energiantuotanto
- kemikaalien tai polttoaineiden varastointi, käyttö tai käsittely
- malmien ja mineraalien karvaminen ja mineraalituotteiden valmistus sekä turvetuotanto
- elintarvikkeiden ja rehujen valmistus
- jätevesien käsittely
- jätteen käsittely ja hyötykäyttö
- elänsuojat ja turkistarhat
- kalankasvatus
- satamat ja lentoasemat.

Tarkoitus: Määräyksiä mm. toiminnan laajuudesta, päästöistä ja niiden vähentämisestä. Toiminnasta ei saa aiheutua terveyshaittaa tai merkittävää ympäristön pilaantumista tai sen vaaraa.

Kuka voi osallistua: Asianomainen. Muu kiinnostunut saa esittää mielipiteensä.

Mitä osallistumisessa kuullaan: Haluako hankkeeseen muutoksia, millaisia ja millä perustein?

Keskeinen viranomainen: Ympäristölupahakemus tehdään

Helppoa osallistumista?

Vauvasta vaariin

Pelastajaksi Harava?

Lisää tätä

<https://www.youtube.com/watch?v=5h9IJgNRmDg>

Saamelaisten osallistuminen ympäristöpäättöksenteossa

Saamelaisten perusoikeus ympäristöön

- ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.”
- Saamelaisten oikeus omaan kulttuuriperintöönsä/kulttuuriinsa
- Saamelaisten oikeus osallistua luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen
- Luonto kulttuurin perusta

Ihmis- ja alkuperäiskansaoikeudet

- Vahva osallistumisoikeus päätöksentekoon, jolla on suoria vaikutuksia alkuperäiskansojen kulttuuriin, oikeuksiin
- KP-sopimusta valvova ihmisoikeuskomitea: erityistoimenpiteet, ennakkosuostumus jos haitta huomattava (2009)
- YK:n alkuperäiskansajulistus: itsemääräämisoikeus, ennakkosuostumus
- ILO Sopimus No. 169
- Luonnos Pohjoismaiseksi Saamelaisopimukseksi: vahva osallistuminen, ennakkosuostumus

Luonnon monimuotoisuussopimus

- Alkuperäiskansojen osallistumista ja perinnetiedon suojelua vahvistettava
- Suomi ja saamelaiskäräjät aktiivinen sopimuksen täytäntöönpanossa, esim. Akwé:Kon ohjesäännöt
- Biodiversiteettisopimukseen liittyvä Nagoyan pöytäkirja geenivarojen saannista ja saatavuudesta sekä niiden käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukaisesta ja tasapuolisesta jaosta edellyttää, että valtio ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin varmistukseen alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen mahdollisuudet osallistua prosessiin ja antaa suostumuksensa silloin, kun on kyse heidän hallussaan olevista geenivaroista tai niihin liittyvästä perinteisestä tietämyksestä.

Suomen perustuslaki ja saamelaiset

- Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan (perinteiset elinkeinot osa).
- Saamelaisilla on perustuslain 121 §:n 4 momentin mukainen saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto.

Saamelaiskäräjälaki

- Saamelaiskäräjälain (974/1995) 9 § neuvottelovelvoite: merkittävät toimenpiteet, välittömästi ja erityisesti vaikuttavat saamelaisten asemaan alkuperäiskansana, kotiseutualueella.
- HE 167/2014 Saamelaiskäräjälain uudistusesityksessä yhteistoimintavelvoite, joka koskee kaikkia merkittäviä saamelaisiin liittyviä asioita myös kotiseutualueen ulkopuolella.
- Esimerkiksi ympäristöön ja maankäyttöön liittyvien toimenpiteiden vaikutus voi ulottua kotiseutualueelle hankkeiden varsinaisesta maantieteellisestä toimeenpanopaikasta riippumatta.
- Neuvottelut on käytävä sellaisistakin ehdotetussa säännöksessä tarkoitetuista asioista, joista saamelaiskäräjille on jonkin erityislainsäädännössä olevan säännöksen mukaan varattava tilaisuus antaa lausunto tai tulla muutoin kuulluksi.
- Saamelaiskäräjät: ei täytä YK:n alkuperäiskansajulistuksen ennakkosuostumuksesta kumpuavaa velvoitetta.

Kaivoslaki & saamelaiset

- Kaivoslain (621/2011) 1 § laissa tarkoitettu toiminta sovitetaan yhteen saamelaisten kotiseutualueella siten, että saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana turvataan. Lain 38 §:n mukaan Tukesin tulee yhteistyössä saamelaiskäräjien ja muiden tahojen kanssa selvittää saamelaisten kotiseutualueelle tai sinne vaikuttavan malminetsintäluvan, kaivosluvan tai kullanhuuhdontaluvan mukaisesta toiminnasta aiheutuvat vaikutukset saamelaisten oikeudelle alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä harkita haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet.
- Lain 50 § mukaan lupaa ei tule myöntää jos luvan mukainen toiminta yksin tai yhdessä muiden vastaavien lupien tai alueiden muiden käyttömuotojen kanssa olennaisesti heikentäisi saamelaisten kotiseutualueella edellytyksiä harjoittaa perinteisiä saamelaiselinkeinoja taikka muutoin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria.
- Korkein hallinto-oikeus katsoi kullanhuuhdontaan liittyvässä tapauksessa KHO 2014:111, että Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (TUKES) laiminlöi tätä saamelaiskulttuuria koskevaa selvitys- ja yhteistyömenettelyvelvollisuutta. Itsenäinen selvitysvelvollisuus!

Laki Metsähallituksesta

- Metsähallituslain 4 §:n mukaan Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu on sovittava yhteen saamelaisten kotiseutualueella siten, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan.
- Metsähallituksen suunnitelmat ja projektit saamelaisten kotiseutualueella tulee suorittaa siten, etteivät ne olennaisesti heikennä saamelaisen alkuperäisiansan mahdollisuutta harjoittaa perinteisiä elinkeinoja tai kehittää kieltä ja kulttuuria. Kaikki suunnitelmat tulee tehdä yhdessä Saamelaiskäräjien kanssa, jolla on myös valitusmahdollisuus, mikäli Metsähallituksen toimenpide heikentää saamelaiskulttuuria.
- Myös poronhoitolaki, luonnonsuojelulaki, vesilaki suojelee saamelaisia.

Ympäristöperusoikeus turvattu?

- Saamelaisten osallistuminen ympäristölliseen päätöksentekoon suhteellisen vahva.
- Alkuperäiskansaoikeuksien vahvistuessa edelleen pyritään vahvistamaan.
- Ennakkosuostumus tapauksissa jotka suoraan ja olennaisesti vaikuttavat saamelaisten oikeuksiin alkuperäiskansana ei vielä hyväksytty.

